

ПОЧАТКОВА ШКОЛА

НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЖУРНАЛ

Наш клас – просто клас! Тетяна Таранушенко, вчитель-методист Веприцької ЗОШ І–ІІІ ст. Гадацького р-ну Полтавської обл.

Доброго ранку, мої Сонечка! Малюнок Зоріна, вчитель Рахнівської ЗОШ І–ІІІ ст. Ізюмського р-ну Хмельницької обл.

Олександр МИТНИК,
завідувач кафедри практичної психології
факультету педагогіки і психології
Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова,
доктор педагогічних наук, професор;
Марія ЧАБАЙОВСЬКА,
доцент кафедри української мови та методики навчання
факультету педагогіки і психології
Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова,
кандидат педагогічних наук, доцент

Якщо життям натхненно йдеш...

Колектив факультету педагогіки і психології НПУ імені М.П.Драгоманова разом з педагогічною громадськістю України відзначає нині шістдесятиріччя науково-педагогічної та громадської діяльності **Володимира Івановича БОНДАРЯ**, декана факультету, вченого-педагога в галузі дидактики загальної середньої і вищої освіти.

Володимир Іванович – дійсний член Національної академії педагогічних наук України, доктор педагогічних наук, професор, відомий в Україні та за її межами учений, організатор педагогічної освіти і науки, якому притаманні відчуття прогресивних ідей, спрямованих на розбудову української державності. Разом з учнями він досліджує теоретичні, методологічні, організаційно-методичні засади управління загальноосвітніми навчальними закладами, а також інноваційною діяльністю в таких закладах; становлення особистості вихователя ДНЗ, вчителя початкової школи, вчителя музики як конкурентоспроможного фахівця в межах професійної підготовки та системи післядипломної педагогічної освіти; розвиток професійної компетентності студентів під час навчання в педагогічному ВНЗ; розвиток мислення й мовлення дітей дошкільного та молодшого шкільного віку в навчально-виховному процесі ДНЗ і ЗНЗ; формування музично-естетичного досвіду молодшого школяра. Названі напрями наукових досліджень Бондаря В.І. та під його керівництвом та консультуванням 15 докторів та 37 кандидатів наук, захистили свої дисертації.

Досвід академіка Бондаря – джерело розвитку високих педагогічних технологій, творчого зростання молодих учених і педагогів; загальноновизнана його наукова школа, що збагатила вітчизняну педагогіку відкриттями й кадрами вчених, котрі плідно працюють у вишах та наукових установах України. За безпосередньою участю нинішнього ювіляра з'явилися Державні стандарти вищої освіти з напрямів підготовки "Початкова освіта", "Дошкільна освіта", Концепція "Педагогічна освіта", наукові проекти з проблем формування конкурентоспроможного вчителя початкової школи схвалені МОН України.

В.І.Бондар – автор понад 200 наукових праць, серед них – монографії, підручники, навчально-методичні посібники. Свого часу його "Дидактика" посіла перше місце в конкурсі на кращий підручник для студентів

вищих педагогічних навчальних закладів у 2006 році. Наголосимо тут, що на засадах, презентованих у підручнику "Дидактика", ґрунтується будь-яка методика навчання. Саме методика конкретизує ці засади (зміст, форми, принципи, способи і засоби навчання) у контексті предмета певної навчальної дисципліни. Зміст освіти, як домінуюча категорія дидактики, за визначенням В.І.Бондаря, це – "система наукових знань про навколишній світ, сучасне виробництво, культуру та мистецтво, узагальнених інтелектуальних і практичних умінь, навичок творчого вирішення практичних і теоретичних проблем, а також етичних норм, якими повинні оволодіти учні. Саме зміст освіти покликаний виконувати широкую палітру функцій: освітню, пізнавальну, культурологічну, розвивальну, виховну (морально-етичну, валеологічну, екологічну, українознавчу, світоглядну тощо)". Так, з метою посилення українознавчої функції змісту освіти програму курсу "Методика навчання письма в початковій школі" доповнено темою "Розвиток писемності на українських землях".

Результат глибоких роздумів ученого – посібник "Критичне мислення в психології та педагогіці: сутність, розвиток, формування" (2015 р.). У дослідженні розкривається сутність критичного мислення в контексті психологічної та педагогічної наук, освітньої та психологічної практики. Володимир Іванович презентує критичне мислення "як мислення про мислення", як такий процес, у межах якого людина розмірковує з метою поліпшення процесів думання. Саме таке мислення, на думку вченого, має стати серцевиною ефективних освітніх реформ, епіцентром динамічних змін ХХІ століття. Ідея цієї праці – провідний лейтмотив навчально-методичного посібника "Професійна підготовка практичного психолога як конкурентоспроможного фахівця: теорія і практика" (2015 р.). У цьому посібнику, який вийшов друком за загальною редакцією Бондаря В.І., колектив авторів спробував втілити в зміст професійної підготовки практичного психолога пропозицію Володимира Івановича про те, що критичності мислення, можливо, й необхідно вчити, починаючи з початкової школи, розвиваючи його навички у вищих навчальних закладах, удосконалюючи в різних організаційних формах навчання післядипломної освіти, застосовуючи в управлінській та професійній діяльності,

у життєвих ситуаціях [2]. Аби впоратися з таким відповідальним завданням, необхідно, насамперед усвідомити, що неможливо в умовах інформаційного суспільства вижити, якщо не зважати на складні динамічні зміни, які важко передбачити. Стати критично мислячою особистістю – завдання кожного, хто займається навчанням та вихованням інших.

Можна стверджувати, що праці Володимира Івановича – важливі теоретичні, методологічні та методичні розробки в галузі освіти й виховання, педагогіки і психології, які не залишаються поза увагою педагогічної громадськості, дають відчутний поштовх потужній інтелектуальній енергії освітнього загалу України. До того ж він не тільки відомий учений, а й талановитий адміністратор, і є нагода мовити сьогодні, що ювіляр обіймав посади віце-президента Педагогічного товариства України (1970–1973 рр.); завідувача кафедр: педагогіки Центрального інституту вдосконалення вчителів (1973–1983 рр.), педагогіки та методики початкового навчання (1987–1994 рр.), психології і педагогіки (1998–2016 рр.) НПУ ім. М.П.Драгоманова; декана педагогічного факультету (1992–2001 рр.), з 2003 р. по 2015 р. – директор Інституту педагогіки і психології університету, а з 2016 р. – декан факультету (у зв'язку з реорганізацією педагогічних ВНЗ України).

Інститут педагогіки і психології (нині факультет) під його керівництвом став провідним у системі педагогічних навчальних закладів України, базовим науково-методичним центром у галузі педагогіки вищої та початкової освіти. Так, Володимир Іванович одним з перших в Україні сформулював актуальну для освіти сьогодні мету професійної підготовки, а саме: формування й розвиток у структурі особистості вчителя конкурентоспроможності як системативної ознаки фахової компетентності. Зміст формування професійної компетентності закладено в освітньо-професійну програму як складову галузевого стандарту вищої освіти. Цей процес включає оволодіння: змістовим і процесуальним компонентами педагогічної діяльності, знаннями логіки навчальних дисциплін; уміннями оперувати категоріями діалектики та основними поняттями, які утворюють концептуальний каркас педагогічної науки, перетворювати педагогічні теорії на метод пізнавальної діяльності; навичками самоосвіти та підвищення рівня кваліфікації, ділового, міжособистісного та педагогічного спілкування; рефлексивними вміннями.

Основою теоретичного та методологічного концептів професійної підготовки вчителя і практичного психолога на факультеті є Педагогічна Конституція Європи. Співатором її – ректор НПУ імені М.П.Драгоманова **Віктор Андрущенко** – дійсний член НАПН України, член-кореспондент НАН України, доктор філософських наук, професор. Педагогічна конституція Європи (далі – Конституція) визначає принципи та методологію філософії та політики процесу підготовки нового вчителя (у нашому розумінні, й практичного психолога) для об'єднаної Європи XXI століття. Підґрунтям освітнього простору на факультеті педагогіки і психології є принципи й педагогічні цінності, викладені в Конституції. Серед них – принципи людиноцентризму, науковості, доступності, системності, практики, індивідуального підходу, творчості, академічної автономії, креативності та інноваційного розвитку (стаття 3.2.). Найважливіші педагогічні цінності: толерантність, демократія, миролюбство, екологічна без-

пека, права людини і солідарність, милосердя і совість, відповідальність (стаття 4.4.). І це не дивно, бо Володимир Іванович – людина, якій притаманні чуйність, вміння вислухати й порадити, доброзичливість у спілкуванні з колегами та студентами, а водночас – принциповість і твердість характеру. Він турботливо шлекає кадри, дорожить ними, вболіває за імідж факультету, наукову та життєву долю колег.

Учений вдало поєднує наукову роботу з педагогічною, забезпечуючи високий науково-професійний та навчально-методичний рівні викладання за кредитно-модульною системою. Свої лекції будує на основі принципів проблемності, свідомості, активності та самостійності студентів, допомагає кожному з них обрати собі активну дослідницьку позицію з метою критичного аналізу, осмислення й оцінки ефективності вивчення навчальної дисципліни, розвиває у студентів уміння не тільки пропонувати нові ідеї, а й науково обґрунтовувати їх ефективність, демонструвати варіанти їх застосування у навчально-виховному процесі ЗНЗ.

Вагомий внесок Володимира Бондаря у розвиток вищої педагогічної освіти, підготовку висококваліфікованих педагогічних кадрів відзначено, зокрема, знаком "Отличник просвещения СССР" (1978 р.), медаллю "Макаренко А.С." (1987 р.), знаком "Відмінник освіти України" (1992 р.), присвоєне почесне звання "Заслужений працівник освіти України" (2000 р.), лауреат премії імені В.І.Вернадського (2001 р.), золотими медалями: "К.Д.Ушинський" та "Василь Сухомлинський" (2006 р.), присвоєно почесне звання "Заслужений професор Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова" (2006 р.), орден "За заслуги III ступеня" указом Президента України № 10 від 11.01.2010 р., медаллю М.П.Драгоманова (2010 р.), знаком "За особистий вагомий внесок у розвиток університету" (2010 р.), медаллю "Тригорій Сковорода" НАПН України (2011 р.), орденами Святого Рівноапостольного князя Володимира Великого: III (2006 р.), II (2011 р.) та I (2016 р.) ступенів, золотою медаллю Володимира Мономаха НАПН України (2016 р.) та багатьма грамотами.

В.І.Бондар – голова експертної ради з освіти Державної акредитаційної комісії України, голова науково-методичної комісії з дошкільної та початкової освіти Науково-методичної ради Міністерства освіти і науки України, член Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні, заступник голови вченої спеціалізованої ради в НПУ імені М.П.Драгоманова; він – редактор і член редколегій журналів "Освіта і управління", "Директор школи, ліцею, гімназії", низки наукових часописів і збірників.

Високий професіоналізм і духовність, демократичний стиль керівництва, толерантність у взаєминах з колегами, батьківське ставлення до студентів – безумовно, це якості, варті наслідування.

Нема незмінних у житті основ,
Нема того, що зветься сталість.
Ти ніби вже до підсумків дійшов,
А все іше й не починалось...

Так мовив поет, а ми насамкінець додамо:

Шановний Володимире Івановичу, нехай цей ювілей буде для Вас не тільки підсумком колосальної роботи, що увінчалась значним внеском у підготовку висококваліфікованих педагогічних кадрів для національної школи, а й натхненням на подальші звершення!

«ПОЧАТКОВА ШКОЛА»

щомісячний науково-методичний журнал

№ 05 (563) ТРАВЕНЬ 2016

Засновники –
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ,
ВИДАВНИЦТВО «ПОЧАТКОВА ШКОЛА»

Видавець –
ВИДАВНИЦТВО «ПОЧАТКОВА ШКОЛА»

Видається з липня 1969 року
Київ

Журнал включено до переліку наукових
видань ВАКУ України, в яких можуть
публікуватись основні результати
дисертаційних робіт

Головний редактор

Алла ЛУК'ЯНЕЦЬ, кандидат педагогічних наук,
заслужений працівник народної освіти України

Редакційна колегія:

Іван БЕХ, Надія БІБІК, Микола ВАШУЛЕНКО,
Галина ДРЕВАЛЬ, Валентина ЗАТОРЖИНСЬКА,
Людмила КОВАЛЬ, Ярослава КОДЛЮК,
Юлія КОЛЕСНИКОВА (завідувач відділу),
Тетяна КОХНО, Людмила ЛІЩИНСЬКА,
Людмила ЛОПУШАНСЬКА (відповідальний
секретар), Алевтина ЛОТОЦЬКА,
Світлана МАРТИНЕНКО, Віра МЕЛЕШКО,
Олександр МИТНИК, Антоніна МОВЧУН,
Ізольда НІЗЕЛЬСЬКА, Тамара ПИРОЖЕНКО,
Тамара ПОНІМАНСЬКА, Катерина ПОНОМАРЬОВА,
Катерина ПРИЩЕПА, Тетяна ПУШКАРЬОВА,
Олександра САВЧЕНКО, Світлана СТРИЛЕЦЬ,
Володимир ТИМЕНКО,
Ольга ХОРОШКОВСЬКА, Людмила ХОРУЖА,
Михайло ЧЕМБЕРЖІ, Тетяна ЯРЕМЧУК
(завідувач відділу).

Дизайн обкладинки

Володимир ЩЕРБАЧЕВИЧ.

Зареєстровано Державним комітетом інформаційної
політики, телебачення та радіомовлення України
серія КВ, №6506 від 09.09.2002 року.
Підписано до друку 25.04.2016. Формат 84x108/16.
Папір газетний. Друк офсетний. Умовн. друк. арк. 6,72.
Умовн. фарбовідб. 6,72. Обл.-вид. арк. 9,75.
Наклад 4211 прим. Зам. 0104605.

Адреса редакції: 04213, Київ,
вул. Прирічна, 25-А, к. 12,
тел./факс (044) 501-03-87
www.pochatkova-shkola.net
e-mail: pochatkova@bigmir.net

Видруковано у видавництві «Преса України».
03148, Київ, вул. Героїв Космосу, 6
Свідоцтво № 35481684
http://www.pressa.kiev.ua/
Якість друку повністю відповідає наданому видавцем
видавничому оригіналу.

© «Початкова школа», 2016

ЗМІСТ

Теорія і практика виховання особистості

Митник О. Розвивальне освітнє середовище у початковій школі
як чинник становлення успішної особистості у соціумі 1

Методика навчання

Ярош А. Формування фонематичного слуху
в дітей шестирічного віку 5
Ковальова В. Інтегрований урок літературного читання
та природознавства у 3 класі 7
Владика Р. «Не зривай первоцвіти!» 10
Кушка Н. Особливості проведення уроків «Я у світі» 14
Веремійчик І. Методичні розробки окремих уроків
трудового навчання за новими підручниками (4 клас) 16
Чорна Н. Урок образотворчого мистецтва з використанням
інтерактивних технологій навчання (1 клас) 20

Світ дитячого читання

Савченко О. Щоб книга увійшла у життя дитини:
вітчизняний і зарубіжний досвід 22
Ткачук Г. Роль і місце дитячої книжки у розвитку
творчої особистості дитини-читача 27
Фіщенко-Савицька Н. Творчість Миколи Луківа 31
Марченко Н. КЛЮЧ до читання 33

Досвід одного навчального закладу

Васильєва О. Реалізація технології діяльнісного методу
на уроках у початковій школі 38
Боровик О. Урок математики в 4 класі 39
Тіунова Ж. Урок навколишнього світу в 4 класі 41
Павицька Л. Урок навколишнього світу в 4 класі 43

Школа і родина

Мартиненко С. Про користь і шкоду сучасних дитячих
мультфільмів 45

Здоров'я дітей – багатство нації

Сомов С. Спортивна сім'я – здорова Україна 47

З історії педагогіки

Фалько Я. До 900-річчя пам'ятки «Поучення»
Володимира Мономаха 49

Випапок з практики

Шаповалова І. Мій перший педагогічний успіх 51

А я роблю так ...

Солодовник Н. Використання спеціальних інформаційних
моделей, якими є навчальні матриці 52

Нам пишуть

Гасюк О. За добро платять добром 54

Ювіляри

Митник О., Чабайовська М. Якщо життям натхненно йдеш... ..... 56!

Слово художній самодіяльності

Легонькова Н. Лінійка-свято останнього дзвоника 58

Конкурс «45 чарівних слів» 44, 59

Передрук будь-якого матеріалу українською або іншими мовами
без письмової згоди редакції заборонено.